

DAR (1960) *sb m*

dâr (w tym 8 r. błędne znakowanie), dar- (w tym 46 r. błędne znakowanie).

sg *N* dâr (209). ◇ *G* daru (149). ◇ *D* daru (1). ◇ *A* dâr (238). ◇ *I* darem (89); -em (5) *OpecŻyw*, *SienLek*, *KochPieś*, *PudłFr*, *OrzJan*; -ém (1) *BiałKat*; -(e)m (83). ◇ *L* darze (4), daru (1); -e *CzechRozm*, *GrabowSet*, *WujNT*; -e : -u *SarnStat* (1 : 1). ◇ *pl N* dary (157). ◇ *G* darów (287); -ów (25) *MurzNT*, *Mącz* (3), *BiałKat*, *KochPs* (3), *KochFr*, *KochDz*, *KochMRot*, *KochPieś*, *ZawJeft*, *GosłCast*, *GórnTroas*, *KochFrag* (2), *SarnStat* (6), *SiebRozm*; -ow (6) *MurzHist* (3), *Oczko*; -ów : -ow *OpecŻyw* (1 : 2). ◇ *D* daróm (10); -óm (2) *Mącz*, *PudłFr*; -um (1) *MurzHist*; -(o)m (7). ◇ *A* dary (593). ◇ *I* dary (174), darami (16), darmi (9); -ami *ModrzBaz*, *CzechEp* (4), *WerKaz*; -mi *OrzQuin* (2), *RejAp*; -y : -ami : -mi *KrowObr* (1 : - : 1), *BibRadz* (2 : - : 1), *KuczKat* (2 : - : 2), *RejZwierc* (12 : - : 4), *SkarŻyw* (13 : 1 : 1), *StryjKron* (1 : 6 : -), *WujNT* (1 : 2 : -), *SkarKaz* (7 : 1 : -). ◇ *L* darzech (17), darach (10), daroch (3); -ech *HistAl*, *KromRozm*, *BielKron* (4), *HistRzym*, *RejRozpr*, *BudNT*, *ModrzBaz*, *ArtKanc* (3); -ach *KwiatKsiąż*, *BiałKaz*, *SkarJedn*, *SkarŻyw* (3); -och *LubPs*, *RejPos*, *BudBib*; -(e)ch : -ach *Leop* (1 : 1), *WujNT* (3 : 3); -ach (7) *Leop*, *SkarŻyw* (3), *WujNT* (3); -äch (2) *BiałKaz*, *SkarJedn*; -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XIX w.*

1. *Upominek*, *podarek*, *prezent*; *ofiara*; *darowizna*; *czasem*: *okup*, *danina*; *donum Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *munus Mącz*, *Calep*, *Cn*; *datus*, *doron Mącz* (860) :

a. *Podarunki czynione ludziom*; *zwyczajowe składanie prezentów*; *nagroda dawana zwycięzcom*; *prezent zjednujący przychylność*; *congiarium Mącz*, *Calep*; *apophoretum*, *lautia*, *niceterium*, *nuptialia*, *sportula*, *strena*, *xenium Mącz*; *praemium JanStat* (663) : *March*¹ *A3*; *March*¹ *Wiet Av*; *Wálze dary biorę wdzięcznie/ Ktoresćie mi dáli wiernie BierEz M*, *A4*, *B4*, *C3*, *I2v*, *M* (11); *HistJóz C4v* [2 r.], *D*; *BartBydg* 100; *FalZioł* +2v; *wnet połłali połły ku Bijalłowi z rozlicznymi dary, pokoia z nim żądaiącz. BielŻyw* 14, 49 [3 r.], 112, 114, 128 (9); *GlabGad A3v*; *MiechGlab ktv*; *BierRozm* 6; *March*³ *Vv*; *WróbŻołt* 25/10; *WróbŻołtGlab A3v* [2 r.], *A5*; *LibLeg* 9/50, 11/[32²]v; *y ftanieźli sie oblubienią iego krolewny zrozmaitych krayn zwielkimi dary będą nabywać łálki twoiey RejPs* 68v; *RejRozpr E4v* [2 r.]; *HistAl* *L4*, *L4v* [2 r.]; *KromRozm III* 18; *Y zamorłcy krolowye łlyłłac łławę yego/ Z wyłpow łwych zacne dary ponyoła do nyego LubPs* *Q4*, *D2v*, *E3*, *G2*, *M3*, *O6v*; *GroicPorz B4* [2 r.], *b3v* [2 r.], *12v*, *13* [2 r.]; *RejWiz* 45, 51; *Leop* 1.*Reg* 10/27, 30/26, 4.*Reg* 16/8, 3.*Esdr* 9/52, *Is* 1/23 (7); *UstPraw G4v*; *KochZuz ktv*; *RejZwierc* 4 [2 r.], 18v [3 r.], 20, 20v, 35, 36v (12); *Záiłteć wćilłk człowieká mądrego przywoźi w łzaleńłtwo/ á dary odmieniáią łerce [et perdet cor donum] BibRadz Eccle* 7/8, 2.*Reg* 19/42, 3.*Reg* 15/19, *Ps* 26/10, *Is* 5/23 (7); *połłowie y ini gołłcie byli czełłtowáni y z dary odpráwieni BielKron* 408v, 8, 11, 146, 197, 311v (108); *KochSat ktv*; *KwiatKsiąż Cv*; *Apophoretum*, *Dar* który bywał dawan w łwięta *Sáturnułowe/ Xięźyca Grudniá/ Nowe lato/ albo kołędá Strena*, *idem. Mącz* 12d, 20b, 29c, 101b, 186a, 354d (27); *RejAp* 26v, 35v, 91v; *A przeto ia ieden nie chwaliłłbym tego w. m. kiedybyłł łobie dary miłłość/ kupowác miał GórnDworz Cc2*, *Bb4v Cc2*; *Vsłłyzawłzy to ciełłlá bárzo temu dárú byłł rad HistRzym* 107, 4, 10v, 61, 64v, 107 (15); *RejPos* 26v, 146v; *BiałKat* 158v; *KwiatOpis A2v*; *HistLan A4*; *Gdzie łpráwiedliwołłc niemálłz tám przypádkow Ni żadnych dárów/ ni fáłłzywych łwiádkow. RejZwierc* 212, 44, 56, 65, 120v, 191v (11); *BielSpr* 39, 48 *marg*, 54v; *BudBib Gen* 32/13, 18, *Ier* 51/59, *Eccli* 20/10 [2 r.], 14; *WierKróc*

B2v; *BudNT Mar* 7/11; *StryjWjaz* A2v, C3v; *CzechRozm* 192; *PaprPan* P4v, R3, Cc, Gg2v; Niech fię łtrzegą dárow łędziowie/ iáko iedney trućizny. *ModrzBaz* 88, 22, 44v, 88, 88v, 95 (9); *Calag* 412a [2 r.]; Kiedy do kréfu przed wšytkiemi bieży/ Gdzie dar zwyciężcy obiecány leży. *KochPs* 27, 36, 105, 158; Darow od Cefarza niechce iedno żeby łzpital zbudował. *SkarŻyw* 593 *marg*, 26, 76, 207, 334, 440 (11); *KochTr* 8; *StryjKron* 120, 131, 220, 542, 557 [2 r.], 712; *CzechEp* 70; *KochJez* A3; *NiemObr* 46; *KochFr* 10, 14, 102, 104, 106; *ZapKościér* 1585/68, 1589/86; *BielSen* 4; *KochPieś* 4; *PudłFr* 15, 32, 46, 78; *KmitaPsal* A4; *KochWr* 29, 32; *Calep* 240b, 337b, 340b, 341b, 680a [2 r.]; *GostGosp* 14; *GrochKal* 14; *KochCn* B3v; *GrabowSet* H3v; *KochFrag* 40; *OstrEpit* A3v; *LatHar* 345, 399; *KołałCathOkuń* A2v; *KołałSzczęśł* A2v; *RybGęśli* A4 [2 r.], C3v; *WujNT* 8, 117 *marg*, *Mar* 7/11, s. 151; *SarnStat* 9, 95, 136 [2 r.], 450, 639 (14); *KlonKr* F4v; *KlonKrGum* Av; A iż po wšyłtkim wołku ten dekret wołano/ Ktoryby go rátował/ dáry obiecano. *KmitaSpit* B4v, B2v, C5; *SkarKaz* 2a, 458a; *CiekPotr*)(2v, 55; *CzahTr* F2; *PaxLiz* C3; *SkarKaz* 693a, 697b; *SapEpit* B3v; on przećie Pánem/ Choć zá dáry/ zá złoto plugáwie obránym. *KlonWor* 16.

dar na czym (1): tákowy [prześtěpca] niech zołtanie przezecći ná wieki/ áni onému niech będzie przyłtěp ku dołtoieńłstwóm: y żadnych dárow ná łzáćiech/ álbo w innych rzeczách [nullaque donaria in vestibus aut aliis rebus *JanStat* 621] niech nie dołtápi. *SarnStat* 702.

dar w czym (1): ktory [starosta *Sempronijusz*] połłał do niey drogie vpominki/ y dáry w łzáćiech/ w klejnoćiech/ y pieniadzách(!): prołżąc/ áby iego przyiáźniá nie gárdziła *SkarŻyw* 68.

W połączeniách szeregowych (19): *HistAl* G3v; A tego niehcę opułćić/ dla miłóći/ przyiáźni/ dárow/ zyłku/ álbo iákiey inney rzeczy. *GroicPorz* e4, c, c2v, d2, d4v, g2v (10); pánowanie łwoie vmocniłá pochleplłstwem/ dáry obietnicámi/ rozdawániem Bogactw *KrowObr* 241v; *BielKron* 119; iuż ino ludzi poiłá winem plugáłtwá łwego/ to ielł/ dármii/ obietnicámi/ dobrodzieyłtwy/ łudárłtwy rozlicznemi *RejAp* 141, 41; *GórnDworz* Aa3, L17v; *RejPos* 280; Nie było w mym domu dárow/ Ani łupu/ lichwy/ czárów. *KochMRot* Bv.

W charakterystycznych połączeniách: bogate dary (2), dobre (11), drogie (4), godne (4), hojne, kosztowne (6), moźne, nieoszacowane (2), obfite, osobne, pańskie, płonne, pocziwe, proste (2), rozliczne, uczziwe, wdzięczne (2), wielkie (40), wyborne (3), zacne (3), złe, złote, znamienite (7); dar lada jaki, lichy, maluczki (4), mały (8), niepospolity, niewielki (2), skryty, ubogi; dary (na-, po-)brać (16), (do-, po-, przy-) nieść (nosić) (21), odzierzeć (2), opatrzyć (2), otrzymać (2), przyjąć (8), (po-, przy-)s(y)łać (34), wziąć (29); darow dołtápić.

Przysłowia: Dar zá dar dármio nic. *Mącz* 136d.

Znam to że dar máłuczki ále hcę prawdziwa *StryjWjaz* A2.

Złtych ludzi/ złe dáry. *BierEz* M.

Fraza: »dary záślepiáją (oczy)« (5): Nie będziefz brał dárow/ Abowiem dáry záślepiáią oczy mádrych/ y przewracáią á tępiá rzecz łpráwiedliwych [*Vulg Ex* 23/8]. *GroicPorz* pp2v [*przekład tego samego tekstu BibRadz*], bv; *Leop Eccli* 20/31; *BibRadz Ex* 23/8; dáry łędziám oczy záślepiáią. *HistRzym* 3v.

Zwroty: »brać (a. wziąć) dary; branie dárow« = dawać się przekupić, być przekupnym [szyk zmienny] (28; 3): *BierEz* M; Męże krwawe zowie thy ktorzy niełpráwiedliwie łádzá, biorácz dari za ktore skaziá

na śmierc niewinnie. *WróbŻolt* Iv; *GroicPorz* dv, pp2v; *Leop* 1.Reg 12/3; V Tebanow nád ładem było zmalowano/ Krolá flepo/ á wfy złote mu przydano. Pánowie podle niego bez rąk wfyficy byli/ Aby dárov nie bráli/ to w łobie znaczyli. *RejZwierz* 12, 35, 123v; *BibRadz Ex* 23/8, 2.Par 19/7; *Mącz* 231c, 354d, 403a; *HistRzym* 3v; Lecz nie chodzili fynowie iego drogámi iego/ ále náchylili fię zá łákomftwem/ á bráli (*marg*) dar ábo podárze (-) dary/ y náchylali práwa. *BudBib* 1.Reg 8/3, k. 152b *marg*; Ktoryby wiedząc á rozumiejąc niespráwiedliwie co oładził/ ktoryby też iákie dary wziął ten [...] z vrzędu ma być złożon/ y słuźnemi kaźniámi áż do wćięcia głowy ma być łkaran. *ModrzBaz* 88v, 43, 87, 88; *KochOdpr* A4, A4v, B2v; *KochPs* 19; *SkarŻyw* 482; Nie bierze ten pan dárov/ áni fye pyta/ Iefli kto chłop/ czyli fye Grofem poczyta *KochPieś* 47; *KochWr* 33; *SarnStat* 380, 458; *SkarKaz* 2a; *KlonWor* 15.

»darować (za) dar(y)« [*szyk zmienny*] (5): *BielŻyw* 114; wyznawam to od ciebie przyjmować zá wdzyęczone/ gdyż mię łam tymi dary dáruięfz *BielKron* 124, 234v, 443; Ten máły vpominek kłáde przed twe nogi. Te wierfzyki krociucźkie ten ci dar dáruię *CzahTr* G.

»(na-, od-, po-, roz-)da(wa)ć (w, za) dar(y); dar (darmo) (na-)dany« [*szyk zmienny*] (83; 7): Marie też matuchnie ięgo/ rozmajte dary dali/ iako perly ij kamienije drogie *OpecŻyw* 24v, 24, 24v; *BielŻyw* 49; *GlabGad* L4v; *BierRozm* 13; Othprawywfyz tho, y dary oddawfyz podzyankveff Cefarzowi yego M. *LibLeg* 7/32, 7/32; *HistAl* C3, C6, C8, E6v, F6; *MurzNT Matth* 7/11; *KrowObr* 38, 141v; *RejWiz* 51; Rozefli fie tedy wfyficy ięć y pić/ y wzywáć/ y dáwáć dary/ onym ktorzy niemieli *Leop* 3.*Esdr* 9/55, 2.Reg 19/42, 1.Par 18/2, 21/3, 26/8, 3.*Esdr* 3/5 (9); *RejZwierz* 35, 36v; Dary dawa krolowi Egiptłkitemu łzukáiąc od niego łálki. *BibRadz* I 458d *marg*, 1.Par 18/2, *Prov* 21/14; Thakieź Opátá profili dawfyz mu wielkie dary áby go z kápice wolno wypuścił. *BielKron* 346v, 6, 12, 17v, 55v, 250 (12); *Mącz* 94c, 94d [2 r.], 237c; *Górndworz* P, Cc2, Ggv; tho łukno oddał mi óciec moy zá wielki dar *HistRzym* 63, 27v, 61 [2 r.], 64, 65, 67 (9); *RejPos* 36v; *RejZwierc* 94; *BudBib Gen* 25/6; *BudNT Matth* 7/11; Dołwiádłzywfyz y mełtwá dołwiádłzywfyz wiáry/ A Potym k wieczney łławie nádawáli dary. *Paprpán* Gv, A2v, S3v; *SkarŻyw* 115, 457, 558; *StryjKron* 124, 125; *KochJez* A3, B3v; *KochTr* 20, 64; A té záię płócienné piękné łzáráwáry/ Daycie ie do Minerwy Káznodźiei w dary. *PudłFr* 77; *Paprup* C2; *LatHar* 494; *WujNT Matth* 7/11, 2.*Cor* 1/11, k. Zzzzz4; *SarnStat* 9.

»darem (ob-)darzyć (a. obdarzać)« [*szyk zmienny*] (3): *Mącz* 94c; Thedy krol iął fie z corká łwą dary dárzyć *HistRzym* 7; *RejZwierc* 119v.

»dar ofiarować« [*szyk zmienny*] (2): *HistJóz* Dv; Nie dár iáki kofztowny/ to ięft/ klinot drogi Ofiáruięć moy Pánie z tey łtrapioney drogi. Ale garć pieśni nowych *KmitaPsal* ktv.

»darem poczcíć« = *prosequi donis* *Mącz* [*szyk zmienny*] (2): *Mącz* 386a; Smierć mą/ iednym tym darem/ prófzę was poczcíćie *PudłDydo* B5v.

»darem (po-, wz-)gardzić; wzgardzający dary« [*szyk zmienny*] (7; 1): *GlabGad* P8v; Máłego dáru/ ktorýc dawa vbogi przyiáćiel/ nigdy niegardz. *March*³ V6v; *BielKron* 258, 275; *SienLekAndr* a2v; *SkarŻyw* 437; *CzechEpPORz* **v; boć rozum wrodzony Nie dopuści pogárdzić darem z náłzey łtrony. *ZbyłPrzyg* ktv.

»dary (roz-)szafować« [szyk *zmienny*] (2): Nie tak iako więc drudzy ty dary łzáfuią/ Wydárzy chleb nędznikom/ póm gi rozmietuią. *RejWiz* 18; *RejPos* 205v.

»ubogacić darem« (1): Izali was vbogáci Dawid jákim dárem álbo vrzędem? *BielKron* 66v.

Wyrażenia: »chciwość darow« = *cupido munus* *Vulg* (2): Abowiem v Pána Bogá náfzego/ nie iest złoć/ áni brákwóanie perfon/ áni chćiwoć dárov. [*Vulg* 2.*Par* 19/7] *GroicPorz* pp2 [*przekład tego samego tekstu*] *BielKron* [84²].

»darowny dar« (1): Honorarium munusculum, Dárowny dar. *Mącz* 157c.

»godzien daru« [szyk 5 : 3] (8): Godzien Ligurg wielkich dárov: Ktore iemu mużę połác *BierEz* G3; *BielKron* 134; *OrzQuin* X4; Ktorzy twoiey oyczyynie/ powinnye łżużyli/ A ci sławy y dárov/ wielkich godni byli. *HistHel ktv*; *KlonŻal* A2v; *PudłFr* 78; *JanNKar* A4; *KlonKr* A4.

»dar pieniężny« (1): VStáwiamy/ iż gdy która pániénká będzie dawána zá muž/ w połágu albo w dárze pieniężnym [*dos seu donatio in pecunia JanStat* 566] niech ma dófyc *SarnStat* 635.

»dar ręki« (1): lecz nie vkaze fie obliczu Iehowy próżny. Každý wedle doštátku fwego (*marg*) Włafnie/ wedle daru ręki fwey. (–) wedle błogosławieńftwa Iehowy Boga fwego/ ktore dał iemu. *BudBib Deut* 16/17.

»dary (a. darami) ubłagan(y), ubłagać« [szyk 3 : 1] (3 : 1): a iako fie przed íprawiedliwym łędzią połtawiff/ ktorému nitz nie iest tajemno/ ktory dary nie bywa vblágán *OpecŻyw* 191; Ezechiałz chce go [*Sennacheryba*] vblágác dary. A on przedfie obległ Ieruzálem. *BibRadz* 2.*Reg* 18 *arg*; *StryjKron* 120, 120 *marg*.

praw. »wieczny dar« [szyk 2 : 1] (3): *ComCrac* 21v; Ktho fie chce wáżyć zábić Swátopełká krolá będzie miał dar wieczny y potomkowie iego *BielKron* 351v; A iesli táki Klenot iuz iest miedzy námi/ Ciefzmy go wiecznym dárem choć náfzými wliámi *Prot* B4.

»zmaniomy, zniewolony, złomiony darami« [szyk 2 : 1] (1 : 1 : 1): *RejZwierc* 191v; A drudzy zá łotrowie Włoszy w Bárkách sámí/ W swoichże ich wozili zmamieni dárámi *StryjKron* 602; á niebyłby pierwey od iedney łtrony nábektány/ ábo dárámi zniewolony/ ktoryby tego wyznác nie mušiał/ iż ten áni iest/ áni może być Chrištyáninem *CzechEp* 53.

Szeregi: »chytrość, (a, i) dary« [szyk 2 : 1] (3): połáli [*Rzymianie*] przeciw iemu z woýłkiem Albiná Ráycę Rzymłkiego/ ktorego chytrófcia y dary vchodzil iż mu dał pokoy. *BielKron* 130; *ModrzBaz* 6v; iesliby fię táki nálał ípołob/ w ktorymby chytróć/ á dary nic nikomu pomoc nie mogły *GórnRozm* A2v.

»dobrodziejstwa abo dary« (1): Bo ieden z boiázni/ drugi s powinności/ drugi też złomiony dobrodziejftwy ábo dary/ záwždy fie vnošić muší. *RejZwierc* 191v.

»dary abo karanie« (1): áni będe dbał ná łáfkę/ álbo ná nieprzyiazn czyię/ ná dary ábo ná karanie [*neque praemium neque poenam JanStat* 496] czyie *SarnStat* 561.

»kupno, dar, albo odstępek« (1): y thym znákiem ono kupno/ dar/ ábo odstępek vtwardzi y vmocni. *GroicPorz* 13.

»(ani) list(y), i (ani) dary; dary z listy« [szyk 5 : 3] (7; 1): *BielŻyw* 112; *HistAl* E6v, L4; połlał Berodach Báládan fyn Báládánów Krol Bábilońki/ lífthy y dary [*litterae et munera*] do Ezechiałfa *Leop*

4.Reg 20/12; *BielKron* 89v, 96v; ani rozmowy z nim żadney mieć chciał/ ani od niego przyimować liftow/ ani dárow *GórnDworz* Aa5v, Aa5v.

»dary, (i) namowy« [szyk 2 : 1] (3): Oná fię krzyżem świętym żegnáiąc/ dáry żadnymi y namowy/ przywieść fię do tego nie dáła. *SkarŻyw* 457, 368; *CzechEp* 14.

»dary i pieniądze« (3): rzetzelz/ iż nas łtey przyłięgi dla tego wypufztza/ iż mu każdego roku dáry y pieniądze połyłamy? *KrowObr* 132, 132 [2 r.].

»nie (ani) płaca, ani (albo) dary« (3): Stároóstowie y Burgrábiowie od dánia w wiązania nie máią zadnéy płacé, ani dárow brác *SarnStat* 546, 547, 937.

»dar, (albo) poczta« [szyk 2 : 1] (3): *FalZioł* V 53; ná dáry albo ná poczty więcey niż ná íprawiedliwość pátrzyli *GroicPorz* fv; *Mącz* 123d.

»ani próšby ani dary« [szyk 1 : 1] (2): Potuchá wiernym/ iż áni grozámí/ áni próžbámí/ áni dáry nye odwyodá wiernych od páná fwoyego. *LubPs* cc5 marg; *SarnStat* 122.

»dar, (datek), (a, albo, i ani) upominek« [w tym: za dar (2)] [szyk 24 : 10] (34): y profzę aby ie W. M. raczył odemnie nieznaíomego zawdzięczny vpominek y dar przyyąc *SeklKat* A3; *RejKup* g2v; *KrowObr* 68; *Leop Eccli* 20/31; *BibRadz* I *3v; Potym nas vpominał on rzeczník o dáry álbo vpominki íáko íełt obyczáy v nich/ álełmy rzekli/ iż tego obyczáíá nie máłz v nas. *BielKron* 435; *Niceterium* Dar/ datek á upominek/ który dáją temu który bitwę wygrał. *Mącz* 246c; *Nuptialia* dona, Dáry á vpominki które dáją ná wełelu. *Mącz* 252c, 31a, 51a, 63b, 94d, 95a (15); Nuž kiedy do dárow/ do vpominkow przydzie [...] tám iuž niemáłz żadney miáry *GórnDworz* Bb3v, Aa; *RejPos* 184v, 305; Bo ímácznéć íą dáry/ vpominki/ y íne dobrodzieyłthwá/ ále závždy ma być ímácznieyłza cnotá á boiaźń Boža. *RejZwierc* 147, 40v, 87, 147; *SkarŻyw* 284, 68, 357, 437; *CzechEp* 350; *SkarKaz* 154b.

»dar i zapłata« [szyk 4 : 1] (5): Żywot wieczny y dárem íełt y zapłátą. *WujJud* 108v marg [*idem*] Nn7v; *WujNT* 544 marg, Ddddddv; łędziowie zapłáty y dárow czekáią *SkarKaz*)(3).

Wyrażenia przyimkowe: »w dary« = *jako dar* (13): y zábieżeli mu tam ludzie oney ziemie/ wiodąc mu w dáry Słoniow pięć tyłięcy/ y wozow oltrych walecznych łto tyłięcy. *HistAl* M6v, A8, M2v; *BielKron* 126, 133, 192v, 194v, 256; *Mącz* 328b; Wierzę íže go Bachus przyłłał w ten kray w dáry/ Bo widzę lubi trunek *PapPan* I 4v, Q2. Cf »(na)dawać dary«.

»za dar(y)« = *jako dar* (22): Racžze tedy T M. teraz przijác od łługi łwego, tę moię praczą za dar chocia nie wielki więczey wolá niżli podarze obaczáiąc. *MiechGlab* *2v; *KrowObr* Tt3; *Leop Os* 10/6; *BibRadz* Is 18/7; Tego też czáłzu Papież połłał krolowi Angellkiemu rožą złotą zá wielki dar ná známie przyaciellłtwá *BielKron* 201, 441; *BudBib* Num 18/6; Vczynili koniá drewniánego wielkiego w ktorem fię iych wiele závárło; o ktorem puścili sławę/ žeby to zá dar Pálládzie zołtáwili. *ModrzBaz* 130v marg; *SkarŻyw* 31, 207, 593; *KołakCathOkuń* A2; y zá vbogi dar y pokłon W. M. łwemu Miłóściwemu Pánu niolžę y ofiáruię. *KołakSzczęśl* A2v; *RybGęśli* D3; *WujNT* 508; *JanNKar* A4; *KlonKrGum* Av. Cf »(na)dawać dar(y)«, »darować dary«, »dar i upominek«.

W przen (1) : Do Wenułowey Xieni niegdý pływał Drogi Leander y morze przebywał/ Ku świecy/ ktorą trzymałá ná łonie/ Ná drugiey łtronie Ero nadobna. on łam był íey dárem/ On był y łodžią/ onže y towárem/ On łam był Szyprem/ y Pánem y połłem/ Flífem y wiołłem. *KlonFlis* C3.

b. *Ofiary składane Bogu, bogom, kościołowi, kapłanom; donarium Deo oblatum Cn; munus, oblatio, sacrificium PolAnt (197) : OpecŻyw 21, 23v, 24, 24y, 26v, 142v; OpecŻywSandR nlb 2; nie chcemy twemu Máiełtatowi łie przeciwić/ oto łlemy Hamonowi bogu twemu ty dary. HistAl L4v; MurzNT Matth 23/19 [2 r.], Luc 21/1; LubPs G4, Lv, P5v, Qv; KrowObr 141v [2 r.], 219v; RejWiz 52; Dárow od ludzi nie práwyc/ nie pochwała [Dona iniquorum non probat] nawyśłłfy/ áni patrzą ná ofiary złośliwych Leop Eccli 34/23; zołtawże on dar twoy [munus tuum] tám przed ołtarzem/ a wroc łie y przeiednay łobie pierwey brátá twego Leop Matth 5/24 [przekład tego samego tekstu RejPos 178v, Kuczb 315, CzechRozm 246v, ModrzBaz 64v, WujNT, SkarKaz 309], Num 7/3, Deut 12/11, 3.Esdr 2/7, Tob 13/14, Ps 75/12 (11); BibRadz Lev 23/11, Num 7/36, 37, 41, 43, 2.Par 32/23 (20); Ci [Żydzi] rozprofzeni pámiętáiąc ná kościół/ ná zakon/ ná każdy rok dary łłali do Ieruzalem do kościoła. BielKron 266, 138, 266v; RejPos 37, 178v [2 r.], 181 marg, 215; KuczbKat 315 [2 r.]; WujJud 237v; BudBib Gen 32/21, Lev 1/14, 6/20, 17/4, Num 18/9, Eccli 34/20[21] (21); BudNT przedm c2v; CzechRozm 246v; ModrzBaz 64v; KochPs 28, 77, 113, 145; SkarŻyw 112, 463; KochFr 45, 97; ReszPrz 19; ArtKanc C13v; Prze twé ołtarze ponieśiem śpiewaiąc: Powinné dary/ powinná cześć dáiąc ZawJeft 19, 19, 28, 41; GrabowSet Kv; LatHar 530; Weyźrzawłzy/ wyźrzał bogacze rzucájące dary łwe [munera sua] do łkárbnice. WujNT Luc 21/1 [przekład tego sarnego tekstu MurzNT]; Skárby te byłyc iákoby pierwiáłtki onych dárow/ ktore wedłóg prorocłw Dawidowyc y Iláiałzowyc/ pogáńłtwo Chriłtułowi y kościółowi iego ofiárowáć miáło WujNT 9, 21, Matth 5/25 [24], 23/19 [2 r.], s. 98 [3 r.], 151 marg, Hebr 11/4 (11); SkarKaz 488b.*

dar czego (4): A włzyłtki naipierwłze dary pierworodłtw włzyłłkicł [...] káplanom należą BibRadz Ez 44/30, 30; Dar pierwłzycł vrodzaiow przynolíc będliećie Iehowie BudBib Lev 2/12. Cf »dar obiáty«.

dar z czego (2): A ielłi zdrobiu dar iego [et si de pecoribus est oblatio eius] [...] łedy ná całopálenie niełch przywiedzie łámca dołkonałego. BudBib Lev 1/10, 14.

dar ku czemu (2): Kto łwá ofiárę łpokoyną będlie ofiárowáł Pánu/ niełchayże przynielie Pánu dar ku ofierze zá pokoy łwoy. [adducet oblationem suam DOMINO de sacrificio pacificorum suorum] BibRadz Lev 7/29, Num 15/25.

dar na co (2): Y rzekł Iehowá do Moizelzá: [...] niełch przynolzą dary łwe ná obnowienie ołtarzá. [obtulit oblationem suam ad dedicationem altaris] BudBib Num 7/11; WujNT 98.

W charakterystycłnych połączeniach: godne dary, ubogie (2), wielkie (2), zacne, znamienite (3); (po-, przy-)nieść dary (19), (od-, pod-, przy-)nosić (11), przynaszać (2), przyprowadzić, śląc (3).

Zwrotł: »(od)da(wa)ć dary« [szyk zmienny] (11): Oracł dawłzy łłuzłne dary/ Prośił naboźnie Cerery: Táki mi pry ięczmień rości/ By niemiáł płew áni ości. BierEz O2; KrowObr 141v; oni máią oddáć dar ku ofierze paloney Pánu/ [ipsi offerent oblationem sum] y ofiárę zá grzełł łwoy przed Pánem BibRadz Num 15/25; dáćie káplanom naipierwłze dary cíáłł wálzycł/ áby w domoch wálzycł zołtáło błogoláwieńłtwo. BibRadz Ez 44/30, Num 7/60, Ps 68/30; RejAp 8v; RejPos 214v; BudBib Prov 6/35; KochPs 99; LatHar 518.

»ofiarowáć, ofiarowane dary; ofiarowanie darow« [szyk zmienny] (36 : 3; 3): OpecŻyw 21, 24v; WróbŻołł 67/30; RejPs 112; MurzNT Matth 5/24; KromRozm II h3v; KromRozm III K5; I nápomina

nas ku dziękowaniu/ ábychmy będąc tego wdzyęcni/ że nas Pan do niego powołać raczył/ okazowali mu tę wdzyęczność/ ktora należy w ofiarowaniu dárow *LubPs* V5; Dáry Pánie ofiarowane poświęć/ zá przytżyną Ianá krzćicielá *KrowObr* 173, 171; *Leop Ex* 36/6, *Num* 6/21, 11/11, *Deut* 12/6, *Eccli* 35/14, *Matth* 5/24; *RejAp* 8v; Kryłtowi nowo narodzonemu dáry íwe známienite offiarowali. *HistRzym* 99v; *RejPos* 35v, 37 [3 r.], 45; *KuczbKat* 315; *BudBib Num* 7/19; *CzechRozm* 246v [2 r]; *ModrzBaz* 64v; Krolowie ziemscy mieli íię klániác, y dáry ofiarowác Pánu Chrístułowi. *WujNT* 9 marg [idem *WujNT* Bbbbbbb]; Obác/ iż dáry ná vżywanie y ochędoftwo kościołá y ołtarzow ofiarowane/ bywáią poświęcone przez oddanie Bogu *WujNT* 98, *Matth* 2/11, 5/24 [23], 5/25 [24], 8/4, s. 34, *Hebr* 5/1, 8/3, 4, 9/9, Bbbbbbb; *SkarKaz* 516b; *SkarKazSej* 672a.

»przenajdowác [= przebłagác] dáry (I)« (1): Nieumiém ia/ gdy w żagle Vderzą wiátry nagle/ Krzyżem pádác/ y świętych przenáydowác dáry *KochPieś* 11.

»przysięgać na dar« (2): *MurzNT Matth* 23/18; A ktobykolwiek przysiágł ná ołtarz/ nic to: lecz ktoby przysiágł ná dar [*iuraverit in dono*] ktory íeť ná nim/ ten winien. *WujNT Matth* 23/18 [*przekład tego samego tekstu MurzNT*].

»dáry (I), przez dar ubłagać« [*szyk zmienny*] (1 : 1): Dáry żaden nye włága Páná Bogá íwego *LubPs* N2; włagam oblicze íego przez dar idący przedemną [*placabo faciem eius munere, quod vadit ante me*] *BudBib Gen* 32/20.

Wyrażenia: »dar obiáty« = *sacrificium PolAnt* (1): Zás íełli przynieśíeť dar obiáty pieczony wpiecu/ (tedy ma być)/ plácek zbiałey máki *BudBib Lev* 2/4.

»obiata (a. ofiara) daru« = *oblatio PolAnt* [*szyk 2 : 1*] (3): Niechay nas otżyśi próśimy Pánie Dáru ninieýłzego offiárá. *KrowObr* 169; Zás íełli obiátá dárú twego ímázona/ (tedy) będzie białá máká woliwie przyprawiona. *BudBib Lev* 2/5, 7.

»święte dáry« (2): Káždy máłz znafienia Aharonowego/ ktoryby był trędowáty [...] nie ma íeść świętych (darow) álz íię oczýśi *BudBib Lev* 22/4, 3.

Szeregi: »dáry i kadzidło« (1): á mieli dáry [*munera*] y kádźidło w rękách twoich/ áby ie ofiarowali w Domu Páńłkim. *BibRadz Ier* 41/5.

»dáry i ofiary« [*szyk 11 : 2*] (13): *RejKup* 14; *KromRozm III* K5; *LubPs* E4; Pan Bog od nas żádných ínfzych offiar y dárow niepotrzebuie *KrowObr* 141v, 141v; *Leop Ps* 50/21; *BibRadz Ose* 4/8, *Hebr* 9/9; [*Dawid*] wiele dárow y rozlicznych ofiar dawał zá to oczýścienie íwoie *RejAp* 8v; *RejPos* 137v; [*každy Arcykapłan*] aby ofiarował dáry y krwáwe ofiary zá grzechy. [*ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*] *WujNT Hebr* 5/1, 8/3, 9/9.

»pokłony i dáry« (2): *LatHar* 222; Więcey íobie waży [*Pan Bóg*] [...] náłz pożytek [...] / níżli pokłony y dáry íobie powinne. *SkarKaz* 316b.

»dáry a upominki« (1): Íáko oni Mędrzy ze wíchodu łoncá [...] ízukáli go z dáry á vpominki *RejPos* 19v.

W przen (1) : Boże przes the offiárę vtzyń nas íobie dárem wietznym. *KrowObr* 169.

2. *Wartości udzielane ludziom przez moce nadprzyrodzone, los lub naturę, dobra niematerialne i materialne, dobrodziejstwa, łaski; donum Mącz, Calag, Calep, Cn; munus Mącz, Calep, Cn; datus, doron Mącz (1075)* : A ná roli záśię kopał: Bogu z tych dárow [*plug/ lemiesz/ jarzmo i woły*] dziękuiać/

Iego ładom fie dziwuiąc *BierEz* A3v; *OpecŻyw* 96; *OpecŻywSandR* nlb 4; *PatKaz II* 50; *PatKaz III* 96, 97v; *FalZioł* [*8], V 50v; *WróbŻołt* 103; *RejPs* 26v, 220v; *SeklKat* D2; *RejKup* a6v, k2, l2v; *MurzHist* D3v, Qv, Q2; *KromRozm III* H; *Diar* 49; *BielKom* E5, F, F3v, G5v; *GliczKsiąż* Cv, M7v; WYznam Pánie chwałę twą s fercá vprzeymego/ Opowiedáiąc dziwne dáry Bořtwá twego *LubPs* Cv, P4v [2 r.], Q2v, ee5; *KrowObr* Bv, 45v, 50v, 68v, 139, 223; *RejWiz* 32, 52, 163v; *Leop Sap* 3/9; *RejZwierz* 142v; *BibRadz Gen* 20 arg, 24 arg, *Sap* 16/21; Rzekł/ dofyć mam dárú od páná mego/ iż mi fyná żywego do tego czálu dochował *BielKron* 17v, 8 [2 r.], 36, 77v, 148, 299v (14); *KwiatKsiąż* A4, B; *OrzQuin* Fv [2 r.], F2, G3v; *RejAp* AA5; *HistRzym* 65; A ciebie tu potykáią takie dáry/ takie fkarby/ nie tylko tego docześnego á nędznego fwiátá/ ále onego fławnego kroleřtwá/ ktorego fkarbu áni mol áni rdzá żadna nie gryzie áni mu zářzkodzić może. *RejPos* 146v, 137, 145 marg, 164v, 171v, 239 (22); *RejPosWiecz*² 95, 97; nád infze iego známienite dary/ onę łálkę wyfláwiác mamy/ kthora nas czyni fprawiedliwymi/ y znaczy nas Duchem S. *KuczKat* 70, 95 [9 r.], 110, 115, 155; *RejZwierc* 65, 132v, 210v; *KochMon* 21; *WujJud* 75, 113, 113v, 114, 258 (8); *WujJudConf* 113v, 258; *RejPosRozpr* c3 [2 r.]; *RejPosWstaw* [143²]v [2 r.]; *BudBib* b3; *HistHel* D3v; *BiałKaz* F2v; *BudNT Hebr* 11/9 [4]; *CzechRozm* 14 [3 r.], 14v, 215; *PaprPan* Q2; *ModrzBaz* 143 [2 r.]; *SkarJedn* 314; Tobie/ pánie/ wřzytek řwiát niechay chwałę dáie: Twoje dáry łá płodnéy źemie vrodzáie *KochPs* 96, 153, 176; *SkarŻyw* 257, 260, 298, 346, 583 (15); *NiemObr* 45 [2 r.], 68; *KochFr* 54 [2 r.], 125; *KlonŻal* D4v; *KochPhaen* 1; *WisznTr* 23; CZego chceřz od nas pánie/ zá twé hoyné dáry? CZego zá dobrodźieyřtwá/ którym niémářz miáry? *KochPieř* 71 [idem *ArtKanc* P13]; Bo przepláćić twé dáry/ ktoréć gwiazdy dáły / Zá toby wřzytkich królów bogáctwá nie řtály *PudłFr* 60; Jřem nie przyřzedł dla zdrowych/ bo tym nie potrebá dárow moich/ álem tu dla chorych/ przyřzedł, ábych vzdrowił niemoc ich. *ArtKanc* P6v, G13v, H15, K11v, N8 (17); *ZawJeřt* 18, 25, 26; *ActReg* 116; *Phil* I 2; GDy dáry chcę liczyć/ ktore dawářz Pánie/ Prędko ięzyk zmilknie/ wnet pámićę vřtánie *GrabowSet* B4v; Kwiaty chwil wdźięcznych dáry/ zliczyřz předcey Od ciebie rozřádzone/ Gdy Kwiećień w perły řtroiác złořci [!] one. *GrabowSet* E2v, Fv, M4v, Ov, O3 (10); Dar Boży tedy gładkořć/ á dar známienity: Bo iefli go ten nie da/ z ináđ nie nábyty. *KochFrag* 23, 22 [2 r.], 29; *OstrEpit* A2, A2v; RAcz błogofłáwić + Pánie nam y dárom tym/ ktorych z twey řzczodroblivořci vżywác mamy. *LatHar* 58, 21, 36, 144 [2 r.], 145 (13); *RybGęřli* Bv, B4, Dv; ták iż wam ná żadney łáłce (*marg*) ná żadnym dárze. G. (-) nie řchodźi/ oczekawáiącym ziąwienia Páná nářzego Iefu Chriřtá. *WujNT* 1.*Cor* 1/7, *Matth* 15/5, *Rom* 5/15, 12/6, 1.*Cor* 12/4, 2.*Cor* 9/14 (19); *PowodPr* 34; zářiadł ná práwicy v Oycá/ áby/ iáko mowi Apořtoł/ wřtáwiál fię zá námi/ á iednáł nam y pořyłał dáry y pomocy wřzelákie z niebá ná tę droęę *SkarKaz* 245b, 41a, 312b, 314a, 577a, 581b (16); *CzahTr* H3v; *GosłCast* 11, 7, 36, 49; PAnu Bogu dziekować mařz zá takie dáry/ Ktorych on řwoim řługom/ vřyćza bez miáry. *PaxLiz* E, E2 [2 r.]; *KlonFlis* D; *SkorWinsz* A2, A2v [2 r.], A3 [2 r.]; *SapEpit* A4v; *SzarzRyt* B2, B4:

dar czego (44): *PatKaz I* 17v; *KrowObr* 157, 175v; *Leop Sap* 3/14, *BibRadz I* *7, *Sap* 3/14; wyřzlá přeciw iemu s fraucymerem řwoim z bębnem y s piřczáłkami řpiewáiąc á dzyękuiąc Pánu Bogu zá ten dar zwycięřtwá. *BielKron* 51; *KwiatKsiąż* B3; *WujJud* 135v; *WujJudConf* 210; *SkarJedn* 32; Ani ná řwym łóžu lédz/ ani oczu zmrzyć/ Ani pořáđnych dárow řnu řłodkiego vřyć *KochPs* 195; *SkarŻyw* 124, 384; *KochFr* 118; *ArtKanc* E14, K11v; Ziednáłá wam od Páná dar řczęřcia miłęgo

ZawJeft 42; Rącz dąć łmyłom dar światłości/ Przymnażay w łercách miłości *LatHar* 36, 617, 631; Dáru powsięgliwości nikomu Bog nie broni. *WujNT* 80 *marg*, 80, 349; *SarnStat* 986; Iáko to P. Bog czyni/ktory wšytko co łtworzył opátruie/ y żywi/ y ná nie hoynie dáry miłoiárdzia y dobroci łwey wylewa *SkarKazSej* 665a. Cf »dar łaski«.

dar w czym (1): Ná koniec dnia łzołtego łtworzył z ziemie/ bełtye y nieme twarzy/ y to co łię iedno rułza na ziemie/ y náczynił zwierząt rozmaitych/ [...] káždemu dar iáki w mięłie/ w mocy/ w roboćie/ w łkorze/ w biegu/ dla człeká zołtáwuiać. *SkarŻyw* 259.

W charakterystycznych połączeniach: bogate dary, cne, dobrowolne, doskonałe, drogie (4), *dziwne* (2), *hojne* (10), *kosztowne, łaskawe* (2), *nieoszacowane, niepospolite, nieprzedajne* (2), *nieskończone, niewysłowione* (2), *niezliczone, obfite* (7), *pewne* (2), *poćciwe, prawdziwe, przednie* (2), *rozkoszne, rozliczne* (10), *rozmaite* (6), *stateczne, szczęśliwe, szczodre, szlachetne* (2), *wdzięczne* (10), *wielkie* (38), *wyborne, zacne* (9), *znaczne* (9), *znamienite (naznamienitsze)* (6).

Przysłowie: Dałlić Bog dáry/ Używay miáry. *RejZwierc* 238v.

Zwroty: »dostać daru« (2): *KuczbKat* 155; a iżbyś [...] nietylko tu ná łwiećie dołtał dárow iego/ ále żebyś też y po łmierći wiecznego wesela z nim y wybránymi iego vzył. *KarnNap* D3.

»dary (I) napełniać; darow się napełniać« [*szyk zmienny*] (4; 1): *OpecŻyw* 185v, *RejPosWstaw* 22, 22v; O Boże/ [...] ráczże nam dąć cnotę pokory prawdziwey/ ábyłmy [...] z miłoiárdziewy ręki twoiey dárow łię twych nápełniáli. *LatHar* 619; O dobroci ktora dáry twemi napełniałz wšytko łtworzenie: iáko cię chwalić y miłować nie mam? *SkarKaz* 279b.

»(ob-, u-)darować (a. obdarzyć), (ob-)darowany (a. obdarzon(y)) darem« [*szyk zmienny*] (10 : 9): *PatKaz II* 28v, 77v; *RejPos* 67v; Iż Pan Bog łpráwyedliwy dáruie nas wiecznymi dáry/ to iełt/ łpráwyedliwością łwą/ odpułzczeniem grzechow/ y żywotem wiecznym. *LubPs* V2v *marg*; *KrowObr* 148; *Mącz* 275b; *RejPos* A3, 144, 171v, 263v; *RejPosWiecz*² 95; *RejZwierc* [28³], 93v, 210, 254v; *WujJud* 209v; *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 111v; Rączże nám BOże vżyczyc/ tego z miłoiárdzi dołtápic/ y dáry łwemi obdárzyc/ ábyłmy tobie godnie/ poddáli łię pokornie. *ArtKanc* S4v.

»dar (roz-, od-, przy-)da(wa)ć; dar (na-, po-)dan(y)« [*szyk zmienny*] (62; 21): *BierEz* L, L3, P3v; *OpecŻyw* 12, 96, 177 [2 r.]; *PatKaz II* 49v [2 r.]; *KlerPow* 2; *KlerWes* A2; *SeklKat* K2v, P2v, P3, P4v; *KromRozm III* H [2 r.], M5; *KrowObr* 55v, 68v, 82, 148, 148v (8); *RejWiz* 32; *Leop Sap* 3/14; *BibRadz Gen* 3/1, *Sap* 3/14, *Eph* 4/8; *BielKron* 194v, 458v; Przez Káplána Bog łdźiom dáry łwé dáie. *OrzQuin* X4 *marg*, X4, N3; *Górndworz* Ff; Wielkie dáry dáie nam Pan/ ktorych łwiát dąć nie może. *RejPos* 184v *marg*, 205v; *HistLan* D2v; *RejZwierc* 193v; Bo Pan Bog gotow iełt dáry łwoie dáwać káždemu/ ktory czyni co náń zależy/ á powołánia, łwego pilnie przyłtrzega. *WujJud* 210, 39v; *WujJudConf* 251 v; *MycPrz I* A4v; wezmicie łobie zá wzor Chriłtułá/ Bo ten człem mu wietłze Bog dáry dáwał/ temłię więcey vniżał *BudNT* Kk3; *CzechRozm* 14; *ModrzBaz* 65v; *Oczko* A3v; *SkarŻyw* 259, 260, 262, 325 [2 r.], 384, 593; *NiemObr* 49, 94; Lecz iełli mię chcełz pytać o rymy moie/ Którym boginié dáry przydáły łwoie/ Wiédz iżem łmierći zniłá *KochFr* 65; *BielSjem* 2; *ArtKanc* E14, E20, K8, K8v; *ZawJeft* 19, 31; *KochFrag* 22; *LatHar* 36, 484, 575, 617; *WujNT* 80 [2 r.], 425, 442 *marg*, 673, *Eph* 4/8, k. Yyyyy2; *SkarKaz* 119b, 314a; *VotSzl* D3; O złota cnoto/ komu dar łwóy vłkárbyony Wreće oddálz? *GoslCast* 56.

»(roz-)szafować dary (A, I)« [szyk zmienny] (12): *RejJóz* E2; *BielKom* G6v; Iełliś ná co przełożon vzywayże miary/ Abyś mądrze száfował ony Bołkie dary. *RejWiz* 50v; áby Król Polłki dobrze dármi Bożymi w Królestwie swym száfował/ á oné dary fam w łobie wżyftkie zámknióné miał *OrzQuin* Fv; *RejAp* Gg; *RejPos* 137v, 162, 205v; *RejZwierc* 74, 94; O Wfzechmogący Pánie co wżytko spráwuiefz/ A rozlicznie nam grzełznym dary fwe száfuiefz *ArtKanc* K17v; *LatHar* 284.

»darow użyczać, użyczenie; dar użyczony« [szyk zmienny] (5 : 1; 3): Abowiem prósimy Páná Bogá iżby on fam dárow swoich nam vżyczyl/ álbo nas od złych przygod wyzwolił *KuczKat* 365; *BudNT* c2v; *CzechRozm* A4v, 224, 224v, 249v; *NiemObr* 49; *Phil* I2; [*Pan Bóg*] dárow swych vżycza káždemu iáko chce. *WujNT* 610.

Wyrażenia: »dar od (a. z) (Pana) Boga« [w tym: mieć dar(y) od (a. z) Boga (10), dar(y) od Boga (na-)dany(e) (10)] (30): *BielKom* E; *KrowObr* 55v, 139, 223, 224v; Bo nam ná to nádáne ty od Bogá dary/ Bychmy ich vzywáiác náwřem ftrzegli miary. *RejWiz* 32; *BibRadz* I *4v, *Gen* 3/1; *OrzRozm* Q2v; *RejPos* 148; *KuczKat* 250; *RejZwierc* [193]v; WYznawamy y to/ że ci ktorzy dar ten od Páná Bogá máią áby mogli bez żony żyć [...] tákowi mogą Pánu Bogu w tymże powołaniu swoim fluzyc *WujJud* 209; *CzechRozm* 224v, 65v; *Oczko* A3v; *SkarŻyw* 211, 310, 574; *NiemObr* 24, 49, 94; *BielSen* 5; *ArtKanc* E20; *Phil* I 2; káždy ma włafny dar od Bogá [*unusquisque proprium donum habet ex Deo*] ieden ták/ á drugi owák. *WujNT* 1.Cor 7/7 [*przekład tego samego tekstu KrowObr* 223, *KuczKat* 250], s. 3; wolał [*Mojżesz*] tablice one potłuc/ á niżli obżercom y niepořzczącym zakon ktorego on pořtem dořtawiał/ ták drogą rzecz/ y táki dar od Bogá oddáwáć. *SkarKaz* 119b; *VotSzl* D3; Im dary w człowiecze od Bogá wiefřzć, tym droźřzć y rzedřzć *GosřCast* 3.

»dar boży (a. boski), Boga« [w tym: z daru bożego (a. boskiego) (21)] = *donum a. gratia a. munus Dei Vulg* [szyk 262 : 32] (293 : 1): Ienżes rzeczón pocięfyciel/ Darów bołkich nadarżyciel *OpecŻyw* 177, 13v, 49v, 175v; *PatKaz* I 17; *PatKaz* II 28v, 49v [2 r.], 77v; *PatKaz* III 105; *RejPs* 67v; *SeklWyzn* F, 2v, f3 [3 r.]; *RejKup* a6v, h3; wfanić wmiłošierdźiu bożym/ iest dar boży *MurzHist* O4v, B4v, O3v, Qv; *MurzNT* *Luc* 21/4; *KromRozm* II e2, p3; *KromRozm* III F3v, F5v, N2v; Kto wdzyęczen Bołkich dárow/ na mále przeřtawá *BielKom* C, C6v, E, G5; *GliczKsiąż* A4, P7; *LubPs* R4, Y6v *marg*, cc6 *marg*; *KrowObr* 45v, 53 [2 r.], 59v, 139 [2 r.], 148 (9); Strzeźże pilnie w swym řtanie s pocięwofcia miary/ Bo tho wierz mi nie zyemłkie ále Bołkie dary. *RejWiz* 99, 2, 11, 50v, 56; *Leop* A3v, *Eph* 2/8; *RejZwierc* 20; *BibRadz* I *3v, *5, *5v, *Ioann* 4/10; *OrzRozm* A3v, P4v [2 r.], P4v *marg*; *BielKron* 14, 60, 79v, 80v, 123 (8); *KochSat* B4; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 206d, 454c [2 r.]; *OrzQuin* Fv, F3, G3v, O4, Q; *Prot* Cv; *GórnDworz* B7v, D3v, M2v; *RejPos* 123; *BiałKat* 158v, 316, 373v; *KuczKat* 80, 250; *RejZwierc* A5v, 34v [3 r.], 64v, 65, 69 (21); *WujJud* A3v, 39v, 104v, 108v, 113v (14); *WujJudConf* 91v, 98, 108v, 179v; *BudBib* *Sap* 8/21; *MycPrz* I A2; *BiałKaz* F2v; *BudNT* *Act* 8/19 [20]; *CzechRozm* 201, 209, 213 *marg*, 216v, 226, 263v, 268v, **5v; *ModrzBaz* 12, 30, 38v, 52v, 139v; *SkarJedn* A5v, A6v, 270, 347; *Oczko* 24; *KochPs* 89; vzyway á nie zákopyway dárow Bożych *SkarŻyw* 235, A4v, 25 *marg*, 26 [2 r.], 30 (45); *CzechEp* 14, 28, 91, 131, 164, 427; *CzechEpPORz* **2; *GórnRozm* E2v [2 r.], M4v; *ReszPrz* 81, 88; *ArtKanc* H6, H7, H17v; *GórnTroas* 73; *KochFrag* 22; *LatHar* 19, 36, 110, 187, 251 [2 r.] (14); *KořakCath* B2v; Proroctwo ięft iednym dárem Bożym *WujNT* Bbbbbbb2v, 51, 108, 108 *marg*, *Act* 8/20 (26); *WysKaz* 4; *SarnStat* 48 [2 r.], 380, 862, 863; *SiebRozmyřl* A; *PowodPr* 34;

SkarKaz 41a [2 r.], 80b, 83b, 312b, 347a (12); ná dobrym vzywaniu dárow miłego Bogá y lkárbow oyczyfitych wlytško należy *VotSzl* D4; *Virtus cum fide donum Dei*. Cnotá z wiárą dar Boży. *CzahTr* Dv; *SkarKazSej* 657a, 666b [2 r.]; *KlonFlis* D3.

»dar (Pana) Chrystusow« (7): Ale kázdemu z nas dáná iest łáfká wedle miáry dáru Kryftułowego. *BibRadz Eph* 4/7 [przekład tego samego tekstu *WujNT*], 2.*Cor* 5 arg; *RejPos* 94; z których ich spráw y pílmá poznác możelz: iákie tám vzywianie tych nadroźfzych dárow páná Chryftułowych/ tych ś. Sákrámentów. *BiałKat* 121; *SkarŻyw* 398, 560; *WujNT Eph* 4/7.

»dar nad dary, darmi« (1 : 1) ktory ięzyk mądrę[!] mowny/ iest dar od Bogá nád wlytškíe dáry. *OrzRozm* Q2v; Dar nád darmi Bożymi thu y ná onym świećie/ Królewki ftan iest. *OrzQuin* Q.

»dawca darow« (2): *ArtKanc* H12v; Przydź dawco dárow fwoich/ Swiátłóści wnątrznóści moich. *LatHar* 367 [przekład tego samego tekstu *ArtKanc* H12v].

»dar(y) Ducha świętego« [w tym: siedm darow Ducha św. (8)] = *gratia Spiritus sancti Vulg* [szyk 56 : 1] (57): *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 94, 111v, 126v; *LubPs* A3, A5, P5 marg, Z3; Wiárá krześciánfka iest dar Ducha Świętego *KrowObr* 55v marg [*idem Vu2*], 53v, 55v, 59, Vu2; *Leop Act* 2/38; *BibRadz Is* 10 arg, *Ioel* 3/18, *Luc* 24/49; [kapłan] kropi fiedm kroć onego oczyfionego człowieká. To iest/ wlewáiác weń á vtwardzáiác w nim fiedm dárow Duchá s. y ine błogóśławieńftwá *RejPos* 47, 185 marg, 186, 210v, 215, 228v; *BiałKat* 198v; *GrzegŚm* 56; *KuczbKat* 65, 70 [2 r.]; *WujJud* 39; *WujJudConf* 32v, 39; wierni w dzyeń fwiąteczny w Ieruzalem przyięli dar Duchá í. y rozmáitemi ięzyki mowili rzeczy wielkie o Bodze *RejPosWstaw* [143³], [143³]v [2 r.]; *BudBib* b3; *CzechRozm* 14v, 257v, 267; *SkarJedn* 300, 347; *SkarŻyw* 136; *ArtKanc* H13v; Siedm dárow Duchá S. Mądrość/ rozum/ rádá/ męftwo/ vmieiętnóść/ pobožność/ y boiaźń Pánfka. *LatHar* ++8v, 34, 58, 509; Y zdumieli fię oni ktorzy byli z odrzezánia wierni co z Piotrem przyfzli; iz też ná Pogány dar Duchá S. był wylan [*in nationes gratia Spiritus sancti effusa est*] *WujNT Act* 10/45, s. 354, 387, *Act* 2/38, s. 576, 608, 608 marg, 866; namilfzy odkupicielu [...] oświeć mię siedmiá dárow Duchá świętego *SiebRozmysl* Cv; *SkarKaz* 516b; *CzahTr* B2v; rychleybyście z wáfzych feymow poćiechę náleźli/ płácząc zá grzechy/ biorąc przenaświętlze ciáło Chryftułowe/ w ktorym boftwo y Duchá ś. dáry przebywáią. *SkarKazSej* 661a.

»dary duchowne (a. duszne)« = *gratia, spiritualia Vulg* [szyk 10 : 8] (18): A iufz to barzo źle/ gdy Bóg od nas duchowné dary odyimuie *MurzHist* Pv; *BibRadz I* *7; *RejZwierc* 266; Iákoż y infze wlytškíe dáry duchowne/ BOg fám przez iednegoż Chriřtułá ná nas wlytškích wylewa *CzechRozm* 190v; A iz Pan Bog tych ktorzy dlá niego świećkie y krotkie dobrá opufzczáią/ duchownymi dáry opátruie *SkarŻyw* 580, 535; *CzechEp* 368; *NiemObr* 45; *LatHar* 673; iák ciáło drofzłze nád fwoie odźienie/ Y Niebo iáko rozne od tey grubey źiemie. Ták z wnątrzne one duźne á ftáteczne dáry/ Nie mogą mieć z wierchnemi wagi áni miáry. *KolakCath* C3; *WujNT* 28 marg, 1.*Rom* 1/11, 1.*Cor* 12/1, 14/1, 12, s. 614 marg, 789, Yyyyy2; *SarnStat* 986.

»dary duchowne« = *odpusty* (1): Dokupowanie pieniędzmi dárow duchownych/ które my odpufiti zowiemy *Mącz* 394b.

»dary kościelne« (2): Do tych [kościółów] wżyſcy chodźić powinni/ ktorzy chcą być wczęſtnikami tych to dárow kościelnych/ z vpokorzeniem y ſkruchą przeroſłym ſercem wyſpowiadawſzy ſię grzechow ſwoich. *ReszList* 157; *WujNT* 232.

»dar łaski (bożej)« [szyk 16 : 2] (18): *PatKaz III* 96; *WróbŻółt* 117v; *Leop Eph* 3/7; Rzékł iemu pan Pożegnányſ ty Euftáchi/ żeſ przyjął wodę y dar łáſki mey/ iużeſ zwyciężył diabła *HistRzym* 128; *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 20, 145; *CzechRozm* 59; Lecz poczekay mężu S. wczći cię Pan Bog więſzſzymi łáſki ſwey w męczeńſtwie dáry. *SkarŻyw* 356; *CzechEp* 295; *ArtKanc* M16; *GrabowSet* Tv; *LatHar* 483, 483 *marg*; obietnice iego w Chriſtulie Ieſuſie Przez Ewángelią: Ktoreiem ſię ſtał ſługą wedle dáru łáſki Bożey [*donum gratiae Dei*] *WujNT Eph* 3/7 [*przekład tego samego tekstu Leop*], *Zzzzz4*; *SkarKaz* 457b, 577a.

»marsowe dary« (1): [D]áłác teź Pállás męſtwo y Marſowe dáry/ Aby bronil Oyczyzny y Powſzechney wiary. *StryjWjaz* Av.

»dar nadprzyrodzony« (1): Láſka dar Boży nádprzyrodzony/ ktory nas Bogu wdzięcznymi czyni. *WujNT Zzzzz4*.

»dar niebieski, z nieba« = *donum caeleste Vulg* [szyk 17 : 3] (18: 2): *OpecŻyw* 174v; *MurzHist* P, R4; wiará prawdziwa krzeſćijánka [...] iefth dar znieba dany od Bogá *KrowObr* 55v; K temu iefzcze/ kiedyby przez Krzeſt/ okrom dárow niebieſkich ktorymi ſie duſzá ſláchći/ były teź y dobrá cieleſne przydáne. *KuczbKat* 140, 20, 85; Bo Bog ſam wiarę iáko dar ſwoy niebieſki [...] w ſerća wlewa. *SkarŻyw* 153, 25, 26, 262, 593; *CzechEp* 270; *KochFr* 125; *KochMRot* C2v; Boże [...] day nam to/ abyſmy [...] ſwieckimi rzeczami gárdźili/ á z wczęſtnictwá niebieſkich darow wiecznie ſię wefelili. *LatHar* 451, 596; *WujNT Hebr* 6/4; *SkarKaz* 206b.

»dary nie przepłacone« [szyk 3 : 2] (5): *RejPos* 184v; *ArtKanc* K12; WDzięczne ſłoneczne koło/ które ſwoie dáry Nieprzepłaconé/ dáiefz nam záuſze bez miáry *ZawJeft* 31; Day nam teź Pánie że [...] twe baczemy Dáry nie przepłacone/ Táſ przy nas/ iák y od nas odłáczone. *RybGęſli* D2, Dv.

»osobliwy (a. osobny) dar« [szyk 29 : 6] (35): *GlabGad* P8v; *RejPs* 67v; *SeklWyzn* F, f3; *BielKom* C4, D7v, E; A wſzákoź miá cnotá/ y w ſukience ſzárey/ Kto iey pilen/ ma záuſzdy/ ofobliwe dáry. *RejZwierz* 115v; *BibRadz* I *5; *BielKron* 466; *Mącz* 206d; *KuczbKat* 140, 355; *BielSpr* 66v; *ModrzBaz* 12; Dar ofobny miał iſz ſię go Pánowie wielcy bali. *SkarŻyw* 574, 124, 374, 374 *marg*, 388, 574; *CzechEp* **2, 49, 131; *NiemObr* 36, 37 [2 r.], 49 [2 r.]; Małżeńſtwo porządne ſam Pan Bog łączy z dárámi ofobliwemi. *WerKaz* 303 *marg*; *LatHar* 251; *WujNT Cccccc4*; *SkarKaz* 41a, 577a; *SkorWinsz* A3.

»dar pański« [szyk 22 : 3] (25): Ten ku tem darum pańſkiem/ był téłz obdarzon od pana Boga żonką cnotliwą i dźiatkami zniá niegorſzemi *MurzHist* B4v, R4v; *MurzNT* 13v; *BielKom* G5v; Zá hoyne dáry Páńſkie iákáchmy powinni czynić chwałę Pánu ſwemu. *LubPs* Pv *marg*, ggv; *BielKron* 142v; *RejPos* 24v, 83, 123v, 157, 194 (8); Ale człowiek poważny á cnotami ozdobiony iefť nieco ku Bogu podobny ſpráwami ſwemi/ á thák ony Páńſkie dáry czynią mu iákąſ powagę w oczoch iego *RejZwierz* 135v, B3, 74 [2 r.], 106v, 135v, [193]v [2 r.]; *SkarŻyw* 312; *KochSob* 59.

»dary przyrodzone, przyrodzenia« (3 : 1): *KwiatKſiąż* Q2v; częſtokroć w ludziach niziuchnego ſtanu/ widuiemy wielkie á przednie dáry przyrodzone. *GórnDworz* D3v, Ff; *BielSat* D3.

»siedmioraki dar« [szyk 7 : 2] (9): *OpecŻyw* 177; kościoł poŕpolicie Duchowi ŕwiętemu przywłaczca ŕiedmiorákich dárow ŕzáfárftwo *RejAp* F2v, 49; *RejPos* 185; Thyś ŕiedmioráki dar iŕtny/ pálec Boży práwey ręki/ Oycowo ŕłowo obiawiaŕz/ ty ięzyki ŕam wznawiaŕz. *ArtKanc* H6; Opátrz w ćiebie wierzące Y w tobie vŕáięce/ Dáry ŕiedmiorákimi. *LatHar* 367, 34, 509; *WujNT* 841.

»szczodromietne dary« (1): Iáko hoyni Bogowie/ gdy ŕczodromietnémi Ná ten ŕwiát miecá dáry/ rękoma ŕwiętemi. *GosłCast* 37.

»ŕwięte dary« [szyk 4 : 2] (6): Strzeŕz byś twá niewdzięcznoŕciá/ y Páná y dárow ŕwiętych iego/ ktorych nam przez ŕłowo ŕwe ŕwięte użyczáć raczy/ nieutrácił. *Leop* A3v; *RejAp* 34v; Drugie/ ábychmy nie gárdzili ŕwiętemi dary iego *RejPos* 82, 137, 185v; *RejZwierc* 266.

»wieczne (a. wiekuiste) dary« (5): bozey matky maryey ŕthworzenye a poczáczye chwalmy aby od yey ŕyna vyezne dary wzyác byŕmy mogly. *PatKaz I* 3; *LubPs* V2v; *RejZwierc* 68v; Do ćiebie/ ktory proŕbami ludzkiemi Nie gárdziŕz/ przydá wŕzyŕcy co po ŕiemi Okrágléy chodzą/ vczefnicy wiecznych Dárów ŕłonecznych. *KochPs* 92; *LatHar* 436.

Szeregi: »dary i (albo) błogosławieńŕstwa« [szyk 4 : 2] (6): *RejAp* 6v; A ktokolwiek vwierzy á okrczon będzie [...] wŕzytki ty błogosławieńŕtwá y ty wŕzytki dáry odzyerzy/ kthore ŕá wŕzytkim wiernym zgotowane *RejPos* [136]v, [137]; ále ty wŕzytki dáry y błogosławieńŕstwa oŕięgnieŕz/ ktore Pan Bog ŕwięty Krolom [...] zupełnie iŕcić raczył. *WujJud* B2v; *SiebRozmysł* A; *SkarKaz* 579a.

»cnoty i dary« [szyk 6 : 1] (7): *SkarŻyw* A4v, 534, 535; [ŕw. *Eucharystia*] cnot y dárow Boŕkich przymnaża *LatHar* 187; ták kto z Pánem tym/ cnot y dárow pełnym/ czeńŕto przebywáć/ [...] będzie/ łácnuchno ŕię ná wyŕokie á okázále cnoty zdobędzie. *LatHar* 204, 232; *WujNT* 540.

»datek i dar« (1): Wŕzelki datek dobry/ y wŕzelki dar doŕkonáły [omne datum optimum et omne donum perfectum]/ z wyŕocza ieŕt/ ŕŕtępujący od Oycá ŕwiátłóŕci *WujNT Iac* 1/17.

»dobra i dary« [szyk 1 : 1] (2): iź tey ŕwiátóŕci mocá [chrztem ŕw.]/ nietylko wyzwoleni od złoŕci [...] ále teź ofobliwymi dobry y dáry pomnażáni bywamy. *KuczbKat* 140; *LatHar* 2.

»dar, (a, abo, i) dobrodziejŕstwo« [szyk 10 : 2] (12): *KrowObr* 53v; Co ieŕli nie będziey dárú á dobrodziejŕtwá Duchá ŕwiętego [...] w niweczby ŕię wŕzytki rádoŕci náŕze obróciły. *RejPos* 142, 24v, 135v, 136v, 142, 215v; Bowiem iálnie y ŕzczyrze wyznawamy/ że Kryŕtuŕá Páná mamy z námi/ áby on dáry y dobrodziejŕtwa ŕwoie w tey ŕpołecznoŕci ŕwiętey ŕwoiey dawał. *WujJudConf* 251v; *RejPosWstaw* [21²]v; *LatHar* 71; *WujNT przedm* 28, s. 425.

»(nie) łaska, (a, ani, i) dar« [w tym: z łaski i z daru] (8), za darem a łaská (1) [szyk 27 : 8] (35): *PatKaz II* 49v [2 r.]; *TarDuch* D2v; Niewymowna łáŕkę/ y dary obiecuię pan Bog tim/ ktorzy wyznawiają ymię iego *SeklKat* F4; *KromRozm III* Hv; *BielKom* D6, G5v; *KrowObr* 59; *BibRadz I* *7; Gdzye ŕnadź ten ktory nie ieŕt obiaŕnion łáŕką a obiecánym dárem iego ŕwięty/ mnimałby áby tho byłá iáka fábułá ábo przypowieŕć *RejPos* 340v, 228v; *BialKat* 158v; *KuczbKat* 65, 155; *WujJud* 108v; *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 59; *KarnNap* A2; *SkarŻyw* 260, 535; *CzechEp* 295; *WerGoŕc* 270; *ArtKanc* M2; O Namilŕzy IEzu/ Boże moy/ dziekuię tobie/ zá wŕzelkié łáŕki y dáry *LatHar* 42; ábyŕmy w dárách y łáŕkách duchownych [...] nie mniey ŕobie ważyli vbogiego y ŕługę/ iáko y bogátego/ kŕiáżę y ŕzláchćicá *WujNT* 789, 28 marg, 259, 443, 519 (8); *SkarKaz* 349b, 351b.

»moc i dary« [w tym: z mocy i z daru (1)] [szyk 3 : 1] (4): *WróbŻółt* 117v; Abowiem ná on tżás Pan Kryftus dał był moc ołobliwą y dary/ áby cudá widome przed wżyfthkimi ludzmi tżynili *KrowObr* 82; *NiemObr* 46; *WujNT* 387.

»przymioty i dary« (2): mądrość/ ácz podleýfza ieft [...] wiefza iednák nád infzé wżyfthkie przymioty y dary/ ktoré lie w człowiecze okázuią. *OrzJan* 92; *GrabowSet* A3v.

»dary i przywileje« [szyk 3 : 2] (5): O wielkie dary ij przywileie dał pán bóg temu świętemu/ o których iá tu vmyflu niemám powiedatz. *OpecŻyw* 12; Tákimi przywileymi y dary opátrzywży przodki náfze: prowadził ich P. Bog do páłacu dla nich ołobliwie zbudowánego: to ieft do Ráiu *SkarŻyw* 260, 259, 262; *SkarKaz* 577a.

»dar, (a, i) upominek« [szyk 13 : 4] (17): ten ołobny dar y vpominek podan ieft [*narodowi Polskiemu od Boga*] *BibRadz* I *5; O wielkiefz to á ifcie zacne vpominki á nie przepłacone dary nam ten miłóściwy Pan á dobrotliwy Ociec náfz obiecuie *RejPos* 184v, A3, 171v, 205v, 206 [2 r.], 263v (14); *RejZwierc* 28v, 254v.

Przen: O znikomości daru szczęścia (1) : Wiernie Poétá ftáry/ Wyłóżył nam te dary/ Abyśmy fie ftrzegli czáfu zły przygody/ Bo nas nikt nie rátuie gdy nábedziem fzkody. *CzahTr* I.

Wyrażenia przyimkowe: »z daru« = przez dar (44): gotowam iá z daru twégo/ nie tylko zoftatz firotą po tobie/ ale ij vmrzetz dlá tych/ dlá ktoryches ty vmarl. *OpecŻyw* 173v, 8v, 11v; *BielKron* 97v; Iáko ná przykład/ z dárow onych ołobliwych/ ktorych vczéśnikiem miedzy infzymi mnogimi był Piotr y Páweł/ byli też y infzy wybráni ku wierze przywiedzeni y oświęceni *CzechRozm* 190v; *ArtKanc* A5, N8; áby zá ołobliwą obroną y pomocą twoią/ to wżytko co z dárú twégo przed fie wzięli/ álbo obiecali/ ochotnie wypełnili *LatHar* 628, 182, 400, 494, 564, 627; Ná tychże fie y my koniách y wozách tám pułczaymy/ ktore z niebá y od niego z dárú iego miec możem/ zá ftáraniem náfzym. *SkarKaz* 246b; *SzarzRyt* B2. Cf »dar boży«, »łaska a dar«, »moc i dary«.

»za darem« (6): powiedaią że winę na tym fwiecie odpvci/ ale mękę na onym fwiecie mvfi odcirpieć/ albo za darem kto iny mvfi dofić vczynić, a to fałfz. *SeklWyzn* G; wfobotę zidzmy fie ná iutrznią do S. Piotrá/ ktory modlitwy/ pofty/ y iálmuzny náfze/ fwoią modlitwą wfpomoże/ zá dárem Páná náfzego Iezufa. *SkarŻyw* 320, [236]; [*prosimy*] ábyś ty zá tákimi dary które małfz/ tych trzech rzeczy bronil. *OrzJan* 100, 92. Cf »łaska a dar«.

a. Zdolności do czegoś, talent, zalety umysłowe i duchowe (103) : *KlerWes* A2v; *RejKup* aa4, Dd4v; *KromRozm* I E3; *BielKom* D7v [2 r.], E2, E8, F5v; *GroicPorz* C4; *SeklPieś* 19; *KrowObr* 82, 224v; *OrzRozm* Q2v marg; *BielKron* 23v; *GórnDworz* D2, I4v, Gg4v; *HistRzym* 66; *RejPos* 156, 201v; PAn Bog ná niebie nád wżyfthki ofiáry/ Spráwiedliwość ma nawdzięcznieyíze dary. *RejZwierc* 211v; Kto chce tedy dobrym mężem być/ muśi thy rzeczy w łobie miec: Rozumem fie fpráwować/ Náuką nieprzyaciela przechodzić/ doświádczeniem rádzić/ bo fie żadny z tymi dary z mátki nie vrodzi *BielSpr* b3, b4; te dżiśieyíze rozumy/ náuki/ dowcipy/ kráfomowftwá/ dzielności Polakow náfzych/ bez wátpienia íą dary Boże [...] ktorymi dary náfzá Polká/ przedtym máło znáioma/ dżiśia iuż v infzych narodow fłynie *WujJud* A3v; *BialKaz* Kv; *BudNT* 1. *Cor* 12/30 [31]; *CzechRozm* 13; Opátrzył ich Iupiter dobrocią bez miáry/ Prawdę także vprzeymość máią z dawná dary *PaprPan* M4; *ModrzBaz* 45v [2 r.], 57v [2 r.], 68; ále fkoró w ręce tey fíoftry/ ná Eufrázyą vkázuiąc/ wpáđło/ ták ozdrowiáło.

Poznáłá ítarfza ífz y takiemi dáry Pan Bog ią wczcił *SkarŻyw* 226; Wczyfłtości cíielefney ták fię kochał/ ífz íelzche młodziuchnym v rodzicow będąc/ w kościele S. Michála ták pilnie o nią prošíł/ ífz mu fię zdáło/ że tego dárú pewien był od Pána Bogá. *SkarŻyw* 411, 259; do ożenienia/ Nie ítanu wyfokiégo/ nie dobrégo mienia: Náwet áni gładkości ták wam ízúkác trzebá/ Iáko wftydu/ á cnoty/ dárów przednich z niebá. *KochDz* 104, 105; *BielSjem* 11; Stráćiliśmy nadroźfzy dar niewinność y świátość/ w Ráiu od rodzicow nálfzych przez Szátáńfká chytrość *ArtKanc* L7v, N9v; *LatHar* 35, 406; *WujNT* 402; *CzahTr* Bv; *SzarzRyt* D3.

dar czego (44): dár bofkiego widzeniá/ przychodzi z wiary *OpecŻyw* 187; Dar vzdrawiánia íelzche ná on čás był w kościele. *BibRadz* 128 *marg*, 128 *marg*; *RejPosRozpr* c2; *BudNT* 1.Cor 12/30; *CzechRozm* 186; Miał od P. Bogá wielki dar zmiękczenia fercá y łez naboźnych *SkarŻyw* 291; Máiac [...] niekatory dar leczenia krzyżem S. wielką wtym pokorę záchowála *SkarŻyw* 581, 118, 291 *marg*, 509, 574, 580 (15); *LatHar* 628; Chrześcijanie [...] ten dar cudow mieć mieli/ ná zbudowánie y pożytek wfzytkich. *WujNT* 186; Pokázuie íż dar íęzykow/ íeft podlefyzy niżli dar prorocwá/ to íeft wykłádania pífmá y náuki. *WujNT* 611, 40, 72, 486, 566, 1.Cor 12/28 (21); *WysKaz* 8.

Zwoty: »dać dar, dar dany« [szyk 3 : 2] (3 : 2): dáry ludziom od Bogá dáne/ íefli pilnością bywáią ćwiczone/ stwierdzáią się y mnożą *ModrzBaz* 9, 9; *SkarŻyw* 312, 581; Dar vzdrowienia dáie Apoštołom. *WujNT* 40.

»daru dostać« (1): Potym Romuáldus do miáltá Párentium záiechał/ y ták ná puřczy trzy látá zámkniony mieřkał/ y dziwney świátości wrozumieniu pífmá y pfálmow/ á dárú płáczu naboźnego/ dořtał. *SkarŻyw* 574.

Wyrażenia: »dar boży« (3): *BielKom* C4; káždy Pátryey fwey y bliźniemu fwoiemu wedle dárú Bożego powinien być pożyteczny *GroicPorz* A3v; Táił dar Boży leczenia. *SkarŻyw* 593 *marg*.

»cudowne dary« [szyk 2 : 1] (3): W pierwfzym onym kościele Apořtołfkim Chrześcijanie przyiáwfyzy Ducha ś. bráli zaráz cudowne dáry íego: á zwlářczá íż mowili nowymi íęzykámí ktorych pierwey nie vmieli/ y prorokowali/ y pífmá wykłádáli. *WujNT* 614; Korynthiánie/ áby fię z tym cudownym dárem íęzykow pokazáli/ rádzi ná tych rozmowách íęzykow obcych á nieznáiomych wzywáli *WujNT* 615, 614.

»dar do kazania, kaznodziejski« [szyk 3 : 1] (3 : 1): A widząc Papięfz ífz człek wczony á w písmie S. bárzo biegły/ á dar ma známienity do kazánia [...] wczyníł go káznodzieią Chryřtuřowym *SkarŻyw* 517; Káznodzieyfki dar íednemu vprořlá chcąc duřze przezeń pożyřkować. *SkarŻyw* 581, 312, 581.

»darem obdarowany (a. obdarzony)« (2): *OpecŻyw* 187; Zwano teź niekiedy Prorokmi męże mądre á bogomyřlne/ ořobliwym dárem wykłádania pífmá obdárowáne *RejPosRozpr* c2.

»dar osobny (a. osobliwy)« (3): *BielKom* C4; *RejPosRozpr* c2; Dar ořobny w vpomináníu y káraníu *SkarŻyw* 310 *marg*.

Szereg: »dary i powołańia« (1): KOrmu Pán Bog daie dáry y powołańia do kazáníá [...] niech obaczy/ íáko wiele mogá ná odmíenienie y wzruřzenie ferc ludzkich słowá Boże *SkarŻyw* 312.

3. W funkcji przysłówka (16) :

a. »darem« = *darmo, za nic, bez wynagrodzenia, w ofierze; gratis* *PolAnt* (14) : Nie znáczy fię thu áby Abráhm fobie řam przez fię miał zářuřzyć tho błogofłáwieńftwo gdyż mu było ták dárem obiecáne

iefzcze przed tym niż lię Izáák vrodził. *BibRadz Gen 22/16; BielKron 123; WujNT 324; Nuż Więc káżdá dułzo co was w mieście Dárem łwemu Panięciu co możecie nieście. RybWit B3v.*

Przysłowie: bibl. dáremnieście wzięli/ dárem dawaycie. [gratis accepistis, gratis date] BibRadz Matth 10/8.

*Zwrot: »darem da(wa)ć« [szyk zmienny] (4): milže mi to [królestwo'] będzie ktorego mocą dołtánę/ niżli to ktore mi darem dałz *BielKron 242v, 36; BibRadz Matth 10/8; dárem dałem wam ofiarownictwo á przeto obcy przyłtępujący zábit będzie. BudBib Num 18/7.**

*Szeregi: »dobrowolnie a darem« (1): Vkázuie že włytki rzeczy dobrowolnie á dárem łą im podáne/ á oprócz włyzey zásluży *BibRadz 103v marg.**

»(nie) za pieniądze, (ale, tedy) darem« [szyk 2 : 1] (3): *LibLeg 7/37; Ktore [pisma starego i nowego zakonu] nie za żadne pieniądze/ ale darem łą złałki bażei[!] dane *SekłWyzn f4v; BielKron 108v.**

»darem a nie wiecznością« (2): Kfiążę wálze Zygmunt niebołzczyk dzyerzał darem a nie wiecznością ty zamki przerzeczone/ iakoż y liłt iego thego poświęadczą. *BielKron 390v [idem] StryjKron 612.*

b. »za dar« = *darmo, łatwo, bez wysiłku* (2) : czo człówek czyni/ łámo mu ták płynie/ á iáko zá dar/ bez wólzáłkiej pracey/ y zdobywánia przychodzi. *GórnDworz E7; bo iefli ci bez rozmyłtu/ á iáko zá dar/ w rozmowie krotochwilney ták mowić mogli/ czoż kiedy do rozmyłtu/ á łtátecznych rzeczy przyłszło. GórnDworz V4v.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Wymáwiáimy tedy i piłzmy á pán/ dáwá/ dár *MurzOrt Bv.*

*** *Dubia [Przekład tego samego tekstu biblijnego: Ascendisti in alium [...] accepisti dona in hominibus Ps 67/19] (8) : Włtápiłes miły panie na wyłokołc wziáwłzy z łobą ięłce [...] A wziáłes dary wielkie w ludziach. WróbŻółł Ps 67/19; On włtápił z wyęźni łwemi áż ná wyłokołci/ Wzyáwłłfy dla ludzi dáry w wylkyey obfítóci. LubPs P5; włtápiłes ná wyłokołc/ á wzyáłes rozmáite dáry z ludu łwoiego. RejPos 112v, 135, 135v, 136v [2 r.]; KochPs 98.*

Synonimy: 1.a. poczta, podarze, pokłón; b. obiata; 2. łaska.

Cf DAROWANIE, DAROWIZNA, DAROWNICA